

BUDAPEST FŐVÁROS XII. KERÜLET HEGYVIDÉKI ÖNKORMÁNYZATÁNAK RÉSZVÉTELISÉGI KERETRENDSZERE

PREAMBULUM

A Hegyvidék egyik fontos erőssége a kerület lakóinak és helyi közösségeinek társadalmi aktivitása. A kerületiek számos helyi ügyben megfogalmazzák véleményüket, kezdeményezéseket indítanak, közösségeket szerveznek, és képesek kiállni az általuk fontosnak tartott ügyek mellett. Ez a meglévő aktivitás és a közügyek iránti érdeklődés olyan érték a kerület számára, amelyre a helyi döntéshozatal és az önkormányzati működés is építhet.

A társadalmi részvétel erősítése egyszerre ad választ a lakosság részéről megjelenő igényekre, és járul hozzá a helyi demokrácia fejlesztéséhez. A demokratikus működéshez a választásokon megszerzett felhatalmazás mellett az is hozzátartozik, hogy az állampolgárok a választások között is folyamatos és érdemi lehetőséget kapjanak a közösséget érintő ügyek alakítására. Ez a fajta bekapcsolódás, bevonás különböző szinteken valósulhat meg: a megfelelő tájékoztatástól és az információkhoz való hozzáféréstől a véleménynyilvánításon és a párbeszéden keresztül az együttműködésig, az együtt-tervezésig és a döntésekben való közvetlen részvételig.

A Budapest Főváros XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat (a továbbiakban: Önkormányzat) hosszútávú célja, hogy a részvétel ne álljon meg a tájékoztatás, a véleménykérés vagy akár a párbeszéd szintjén. A fokozatosság elvét követve olyan részvételi lehetőségeket is kialakít, amelyekben a hegyvidéki lakosok – az adott ügy jellegéhez és a döntési felelősség kereteihez igazodva – valódi döntési helyzetbe kerülhetnek. A részvételi kultúra fejlesztése így nem csak a lakosok megszólítását, hanem az önkormányzati döntéshozatal fokozatos megnyitását is jelenti.

Ezzel együtt cél az is, hogy a részvétel lehetőségei átláthatóbbá és követhetőbbé váljanak, a folyamatok tapasztalatai beépüljenek az Önkormányzat működésébe, és a részvétel az egyes kezdeményezéseken túl az önkormányzati működés szerves részévé váljon.

A fenti célok elérésének fontos intézményi lépése volt, hogy 2024 őszén létrejött a Társadalmi Együttműködési és Közösségi Kapcsolatok Iroda (a továbbiakban: Közösségi Részvételi Iroda), ezzel is kifejezve az Önkormányzat ügy iránti elköteleződését. A Közösségi Részvételi Iroda az Önkormányzat és a lakosság közötti kapcsolat egyik dedikált kapcsolódási pontja, amely teret biztosít a lakosok bekapcsolódásának a kerület ügyeibe.

Az Iroda nem kíván harmadik szereplőként megjelenni az önkormányzat és az érintett állampolgárok között, és nem kívánja átvenni egyik fél szerepét sem. Feladata elsősorban azoknak a feltételeknek és kereteknek a megteremtése, amelyekben az Önkormányzat és a lakosok közvetlenül találkozhatnak, megismerhetik egymás szempontjait és együtt dolgozhatnak egy-egy ügyön. Ennek része a megfelelő módszerek és eszközök biztosítása, a folyamatok támogatása, az egyes civil szereplők összekapcsolása és az önkormányzaton belüli együttműködés segítése.

A Közösségi Részvételi Iroda egyben a részvételi szemlélet és módszertan önkormányzati működésbe történő beépítésének katalizátora. Nem minden folyamatot maga valósít meg, hanem tudást, módszereket és támogatást biztosít az egyes szervezeti egységek számára, valamint segíti a

különböző folyamatok tapasztalatainak megosztását és hasznosítását. A Részvételiségi Keretrendszer ennek a nyitásnak és a megkezdett munkának a hosszú távú kereteit határozza meg. A Részvételiségi Keretrendszer az alábbi alapelvekre épül.

1. TANULÁS ÉS ALKALMAZKODÁS

A közösségi részvétel fejlesztése folyamatos tanulási folyamat, amelyben az Önkormányzat és a kerület lakói egyaránt tapasztalatokat szereznek. A folyamatok tapasztalatait rendszeresen értékelni és a további működésbe beépíteni szükséges.

A Keretrendszer ezért nem lezárt szabályrendszer, hanem olyan közös működési keret, amely a tapasztalatok, a változó társadalmi igények és az új kihívások alapján folyamatosan alakítható és fejleszthető.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A részvételi munka során az Önkormányzat folyamatosan keresi és értékeli azokat a módszereket és megoldásokat, amelyek az adott ügyben és az érintett közösségek számára a leginkább megfelelőek. Nem egyetlen, minden helyzetre alkalmazható módszer kialakítása a cél, hanem a különböző részvételi formák megismerése, kipróbálása és a tapasztalatok alapján történő továbbfejlesztése.

Ennek része az is, hogy az Önkormányzat és a Községi Részvételi Iroda feltérképezi a kerületben működő közösségeket, szervezeteket és kezdeményezéseket, valamint kapcsolatot keres más önkormányzatok hasonló területen dolgozó szakembereivel, szakmai fórumokkal és hálózatokkal. Az így megszerzett tapasztalatok és tudás segítik annak megértését, hogy egy-egy ügyben milyen szereplők, szempontok és részvételi lehetőségek vannak jelen.

A különböző módszerek kipróbálása, a tapasztalatok értékelése és a működő megoldások továbbfejlesztése a Keretrendszer természetes része. Ami hatékonyan működik, azt érdemes megerősíteni, ami nem megfelelően működik, azon változtatni kell. A részvételi rendszer így a változó körülményekhez és a közösség tapasztalataihoz folyamatosan alkalmazkodó működéssé válhat.

2. ÁTLÁTHATÓSÁG, KÖVETHETŐSÉG ÉS VISSZACSATOLÁS

Az Önkormányzat törekszik arra, hogy a részvétel célja, keretei, folyamata és eredményei az érintettek számára érthetőek és követhetőek legyenek. A részvételre vonatkozó elvárásokat és a döntési mozgásteret a folyamat kezdetén egyértelműen meg kell határozni, a folyamat során pedig biztosítani kell a résztvevők számára a megfelelő tájékoztatást és visszacsatolást.

A részvétel akkor tekinthető teljes körűnek, ha a vélemények és javaslatok összegyűjtése mellett a résztvevők számára az is követhető, hogy azok hogyan járultak hozzá a döntéshez, mi valósult meg, és milyen okból nem valósult meg egy-egy javaslat.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A részvételi folyamat kezdetén világossá kell tenni, hogy mi a folyamat célja, milyen kérdésben és milyen keretek között lehet bekapcsolódni, valamint mekkora a döntéshozó mozgástere. A résztvevőknek a folyamat során megfelelő és érthető tájékoztatást kell kapniuk, a beérkező véleményeket és javaslatokat pedig olyan módon kell összegyűjteni és összefoglalni, hogy azok útja a döntéshozatalig követhető legyen.

A részvételi folyamatok belső dokumentációja biztosítja a folyamatok követhetőségét, értékelését és a szervezeti tanulást. A részvételi folyamatokat projektindító és lezáró dokumentáció kíséri, amelyek alapján az önkormányzat értékeli a részvétel eredményeit és tapasztalatait.

A folyamat lezárását követően a résztvevőknek visszajelzést kell kapniuk arról, hogy a felvetéseik és javaslataik hogyan jelentek meg a döntésben. Ha egy javaslat nem valósul meg, annak okát is meg kell ismertetni. A folyamatok dokumentálása és értékelése nem elsősorban az egyes projektek ellenőrzését szolgálja, hanem azt, hogy az önkormányzat a tapasztalatokból tanulni tudjon, és a későbbi folyamatokat ezek alapján fejlessze.

3. EGYSZERŰSÉG ÉS HOZZÁFÉRHETŐSÉG

A közösségi bevonás fejlesztése nem újabb, önmagáért való bürokratikus folyamatok létrehozását jelenti. A lehetőségek kialakításakor az egyszerű, érthető és hozzáférhető megoldásokra kell törekedni.

A bevonás előtt álló indokolatlan intézményi, adminisztratív és információs akadályokat csökkenteni kell. Az Önkormányzat feladata, hogy az ehhez szükséges információkat, eszközöket és lehetőségeket az állampolgárok számára megfelelő módon hozzáférhetővé tegye.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A bevonási formát mindig az adott ügyhöz és az érintettekhez kell igazítani. Kerülni kell a szükségtelen adminisztrációt és a bonyolult eljárásokat, a részvételhez szükséges információknak pedig közérthető és könnyen hozzáférhető formában kell rendelkezésre állniuk. Ahol lehet, gyors és egyszerű részvételi formákat kell alkalmazni, miközben az online és személyes részvételi lehetőségek egymást kiegészítve jelenhetnek meg. A részvételhez való hozzáférés során figyelembe kell venni az eltérő élethelyzeteket és lehetőségeket is.

4. HOSSZÚ TÁVÚ GONDOLKODÁS ÉS RUGALMASSÁG

A részvételi kultúra fejlesztése sokszor lassan épülő hosszú távú folyamat. A bizalom kialakítása, a közösségek megszólítása és az új együttműködési formák meghonosítása időt igényelhet, ezért a Keretrendszer hosszú távú gondolkodásra épül. Az önkormányzatnak olyan hosszabb távú, bizalomépítő folyamatokat is fel kell vállalnia, amelyek eredménye nem azonnal látható, és amelyeknek az érdemi kibontakozásához időre van szükség. Ezzel együtt tudnunk kell kezelni a változó, sokszor a részvétel szempontjából nem teljesen ideális körülményeket, az adott ügy vagy helyzet adta lehetőségeket és korlátokat és a változó társadalmi igényeket is.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A részvételi folyamatok tervezésekor nem szabad pusztán a gyorsan prezentálható eredményeket értéknek és célnak tekinteni, azokat a lassabb folyamatokat is fel kell vállalni, amelyek a bizalom kialakításához, a közösségek megerősödéséhez vagy összetett ügyek érdemi feldolgozásához szükségesek. Ezekre nem felesleges energiabefektetésként, hanem a jövőbe fektetett munkaként kell gondolnunk.

Ugyanakkor a részvételi formát és annak mélységét mindig az adott ügyhöz kell igazítani: egyszerű ügyekben egyszerű és gyors megoldásokra kell törekedni, míg az összetettebb kérdésekben megfelelő időt és teret kell biztosítani az érdemi bevonásra. A folyamatok menetén a tapasztalatok alapján szükség esetén változtatni kell, ezért a Keretrendszer alkalmazása nem jelenthet merev, minden ügyre azonos módon alkalmazott eljárást.

5. A RÉSZVÉTEL SZÉLESÍTÉSE

A társadalmi részvétel nem lehet kizárólag azoknak a fóruma, akik könnyebben elérik az önkormányzatot, nagyobb erőforrásokkal vagy erősebb érdekérvényesítő képességgel rendelkeznek.

A folyamatok kialakításakor ezért külön figyelmet kell fordítani azoknak az egyéneknek és csoportoknak a megszólítására, amelyek kevésbé láthatóak, nehezebben elérhetőek vagy gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkeznek. A részvétel szélesítése hozzájárul ahhoz, hogy a döntéshozatalban a kerület sokfélesége és a különböző társadalmi szempontok is megjelenjenek. A szélesebb körű bevonás ilyen értelemben a társadalmi igazságosság és a szolidaritás érvényesítésének is eszköze.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

Az önkormányzatnak nem kizárólag a már aktív és könnyen elérhető csoportokat kell megszólítani, hanem keresnie kell a kapcsolatot a kevésbé látható vagy gyengébb érdekérvényesítő képességű csoportokkal is. A bevonás módját az érintett csoportok sajátosságaihoz kell igazítani, és tudatosan törekedni kell arra, hogy a hangosabb, könnyebben mozgósítható kisebbségek véleménye ne torzítsa a döntéshozókhoz eljutó képet a kerület egészének szempontjairól. A részvételi folyamatok tervezésekor ezért figyelembe kell venni azt is, hogy kik azok, akik rendszerint kimaradnak az ilyen folyamatokból, és számukra milyen módon teremthető valódi bekapcsolódási lehetőség.

6. PÁRBESZÉD ÉS EGYENSÚLY

A társadalmi részvétel az Önkormányzat és a lakosság közötti párbeszéd egyik eszköze. Az önkormányzat egyszerre felelős a közösség egészének érdekeit figyelembe vevő döntéshozatalért és azért, hogy az érintett állampolgárok és közösségek szempontjai az adott ügyben érdemben megjelenhessenek.

A bevonás nem jelenti a döntési felelősség automatikus átruházását, ugyanakkor nem merülhet ki a már kialakított döntések utólagos véleményezésében sem. A folyamatoknak lehetőséget kell

teremteniük arra, hogy az Önkormányzat és az érintettek megismerjék és ütköztessék egymás szempontjait, és ahol erre lehetőség van, közösen alakítsák a megoldásokat.

A Keretrendszer célja olyan egyensúly megteremtése, amelyben a lakosok bekapcsolódása érdemi, az önkormányzat döntési és közösségi felelőssége pedig világos és kiszámítható marad.

Mit jelent ez a gyakorlatban?

A részvételi folyamatoknak egyszerre kell teret adniuk a lakossági szempontok és az önkormányzat felelősségének. A részvétel nem jelenti az önkormányzati döntési felelősség átruházását, és nem helyettesíti a választott döntéshozók, illetve az önkormányzati szervezet felelősségét.

Ugyanakkor a részvétel nem lehet pusztán az Önkormányzat által már kialakított álláspont elfogadtatásának eszköze. Ahol az ügy lehetőséget ad rá, a lakosság és az Önkormányzat közösen alakíthatja a kérdésre adható válaszokat.

A Községi Részvételi Iroda ebben a folyamatban nem harmadik félként jelenik meg az Önkormányzat és a lakosság között. Nem képviseli egyik oldalt a másikkal szemben, hanem megteremti és támogatja azt a teret, amelyben a felek közvetlenül találkozhatnak, párbeszédet folytathatnak és együttműködhetnek.

A részvételi folyamatok kialakításakor ezért mindig meg kell határozni az adott ügyben részt vevő szereplők és az Önkormányzaton belüli szervezeti egységek szerepét, felelősségét és mozgásterét. Ez biztosítja, hogy a részvétel érdemi legyen, miközben a döntéshozatalhoz kapcsolódó felelősségek is világosak maradnak.

*

Összefoglalva a Részvételiségi Keretrendszer célja az, hogy a társadalmi részvétel ne különálló kezdeményezések összessége, hanem az önkormányzati működés szerves része legyen. A Keretrendszerben leírt alapelvek a részvételi folyamatok tervezésének és megvalósításának közös keretét adják, ugyanakkor alkalmazásuknak mindig az adott ügyhöz, az érintettek köréhez és a döntési lehetőségekhez kell igazodniuk.

A Keretrendszer hosszú távú fejlesztésre épül. Az alkalmazás során szerzett tapasztalatok, a lakossági visszajelzések és a változó körülmények alapján szükség szerint tovább kell fejleszteni mind a részvételi folyamatokat, mind magát a Keretrendszert.

A cél, hogy idővel egyre több önkormányzati ügyben legyen természetes kérdés: kiket érint a döntés, mikor és hogyan érdemes őket bevonni, milyen szintű részvétel indokolt, és hogyan épülhetnek be a közösség szempontjai a döntéshozatalba.